

ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

LEXICAL AND STYLISTIC FEATURES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE IN PROFESSIONAL MANAGEMENT COMMUNICATION

Волкова І.В.,

orcid.org/0000-0003-4725-8837

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради*

Масло О.В.,

orcid.org/0000-0002-1586-2805

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради*

Лонська І.О.,

orcid.org/0000-0001-5318-3689

старший викладач, викладач вищої категорії,

*викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради*

У статті досліджено лексичні та стилістичні особливості української мови в професійній комунікації менеджменту. Зважаючи на важливу роль ефективного ділового спілкування в сучасному управлінні, розглянуто ключові мовні аспекти, що впливають на якість комунікації між керівниками, підлеглими та партнерами. Особливу увагу приділено офіційно-діловому стилю, що є основним у сфері менеджменту, а також тенденціям його розвитку в умовах глобалізації та цифровізації комунікаційних процесів. Досліджено специфіку використання термінології у відповідній сфері, що містить як загальноновживані управлінські поняття, так і вузькоспеціалізовані терміни. Визначено вплив англійських запозичень, які активно входять в український діловий лексикон, а також механізми їх адаптації відповідно до норм української мови. Проаналізовано лексичні та семантичні особливості ділового мовлення, зокрема використання професіоналізмів, скорочень, акронімів, кліше та стандартних конструкцій. Особливу увагу приділено мовному етикету як невід'ємній складовій професійного спілкування у сфері управління. Проаналізовано значення ввічливості, точності та логічності висловлювань у побудові ефективної комунікації, а також визначено особливості використання різних мовних реєстрів залежно від комунікативної ситуації. Визначено роль невербальних елементів (інтонації, пауз, жестів) у менеджерській комунікації та їх вплив на сприйняття інформації. Розглянуто комунікативні помилки, що можуть виникати під час ділового спілкування, зокрема неправильне використання термінології, надмірна офіціалізація мовлення або, навпаки, надмірна неформальність. Запропоновано шляхи вдосконалення мовної компетенції управлінців шляхом розвитку навичок професійного письма. Наголошено на важливості усвідомленого підходу до використання мовних засобів у сфері менеджменту. Ефективне володіння професійною лексикою, дотримання мовного етикету та грамотне застосування стилістичних ресурсів української мови сприяють підвищенню якості управлінської діяльності, формуванню позитивного іміджу керівника та зміцненню ділових зв'язків.

Ключові слова: професійна комунікація, менеджмент, офіційно-діловий стиль, управлінська термінологія, мовний етикет, риторика, англійські запозичення.

The article examines the lexical and stylistic features of the Ukrainian language in professional management communication. Given the growing role of effective business communication in modern management, the key linguistic aspects that affect the quality of communication between managers, subordinates and partners are considered. Particular attention is paid to the official business style, which is the main one in the field of management, as well as to the trends in its development in the context of globalization and digitalization of communication processes. The specifics of the use of terminology in the field of management are studied, which includes both commonly used management concepts and highly specialized terms. The influence of English-language borrowings, which are actively included in the Ukrainian business lexicon, as well as the mechanisms of their adaptation in accordance with the norms of the Ukrainian language, are determined. The lexical and semantic features of business speech are analyzed, in particular the use of professionalisms, abbreviations, acronyms, clichés and standard constructions. Special attention is paid to speech etiquette as an integral part of professional communication in the field of management. The importance of politeness, accuracy and logic of statements in building effective communication is analyzed, and the features of using different language registers depending on the communicative situation are also determined. The role of non-verbal elements (intonation, pauses, gestures) in managerial communication and their influence on the perception of information are determined. Communicative errors that may arise in the process of business communication are considered, in particular the incorrect use of terminology, excessive formalization of speech or, conversely, excessive informality. Ways of improving the language competence of managers by developing

professional writing, rhetoric and negotiation skills are proposed. As a result, the importance of a conscious approach to the use of language tools in the field of management is emphasized. Effective mastery of professional vocabulary, adherence to language etiquette and competent use of stylistic resources of the Ukrainian language contribute to improving the quality of managerial activities, forming a positive image of the manager and strengthening business relations.

Key words: professional communication, management, official business style, management terminology, language etiquette, rhetoric, English borrowings.

Постановка проблеми. Сучасний менеджмент як сфера професійної діяльності базується на ефективній комунікації, що містить усне та письмове спілкування, проведення переговорів, підготовку офіційної документації та представлення інформації в публічному просторі. Одним із ключових факторів успішного управління є вміння керівника та інших учасників управлінського процесу правильно та чітко висловлювати свої думки, використовуючи відповідні мовні засоби.

Проте в умовах глобалізації та стрімкого розвитку бізнес-середовища, українська мова у сфері менеджменту стикається з низкою викликів. Зокрема, спостерігається активне проникнення іншомовних термінів, що не завжди коректно адаптуються до українського мовного простору. Надмірне використання англіцизмів, калькування іншомовних конструкцій та нехтування нормами української ділової мови можуть призводити до втрати точності й зрозумілості комунікації.

Ще однією проблемою є невідповідність між офіційно-діловим стилем і практичними потребами управлінців. Часто в діловій документації наявні складні, перевантажені бюрократичними конструкціями тексти, що ускладнюють сприйняття інформації. Водночас надмірне спрощення мови в професійному спілкуванні може негативно впливати на діловий імідж компанії та її представників. Також існує проблема недостатнього рівня мовної компетентності в діловому спілкуванні серед керівників і співробітників. Відсутність належних навичок професійного мовлення може призводити до комунікативних бар'єрів, конфліктів, неефективного проведення переговорів і навіть втрати ділових можливостей.

Отже, актуальним завданням є аналіз лексичних і стилістичних особливостей української мови в професійній комунікації менеджменту, визначення основних проблем її використання та розробка рекомендацій щодо вдосконалення мовної культури управлінців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика професійної комунікації в сфері менеджменту та її мовного аспекту активно досліджується українськими та зарубіжними науковцями. Значна кількість праць присвячена вивченню офіційно-ділового стилю, управлінської термінології, особливостей мовної культури та етикету в професійному спілкуванні.

Зокрема, у працях українських мовознавців (О. Пономарів, Л. Мацько, Т. Космеда) висвітлено особливості функціонування офіційно-ділового стилю та його роль у діловій комунікації. Дослідники наголошують на важливості нормативності, точності й однозначності мовних конструкцій, що використовуються в управлінській діяльності.

Суттєву увагу приділено впливу іншомовних запозичень на українську управлінську термінологію (праці Н. Клименко, І. Ковалик, Л. Лисиченко). У їхніх дослідженнях аналізуються основні тенденції запозичення слів, процес їх адаптації та вплив на формування сучасного ділового мовлення. Відзначається як позитивний ефект міжнародної інтеграції мовної системи, так і проблеми, пов'язані з некоректним уживанням іншомовних слів.

Питання мовного етикету у сфері менеджменту висвітлюється в роботах О. Стишова, В. Радзівєвської, які акцентують увагу на правилах професійного спілкування, урахуванні соціокультурних норм та емоційної грамотності в ділових контактах. Важливим аспектом досліджень є вивчення риторичних стратегій керівників, особливостей публічного мовлення та методів уникнення комунікативних бар'єрів.

Окремим напрямом є дослідження цифровізації професійного спілкування (І. Скачкова, М. Гольцберг), які розглядають зміну мовних практик у зв'язку з розвитком електронного документообігу, онлайн-комунікації та використання цифрових платформ у сфері менеджменту.

Аналіз останніх досліджень дозволяє констатувати, що питання мовної культури в управлінській діяльності залишається актуальним. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, необхідні подальші дослідження, зокрема щодо адаптації української управлінської термінології до сучасних умов, розробки методик підвищення мовної компетентності менеджерів та впливу мовних засобів на ефективність управлінських процесів.

Метою статті є аналіз лексичних і стилістичних особливостей української мови в професійній комунікації менеджменту, визначення основних проблем її використання та розробка рекомендацій щодо вдосконалення мовної культури управлінців.

Для досягнення цієї мети передбачено вирішення таких завдань:

- дослідити специфіку офіційно-ділового стилю в сфері менеджменту та його вплив на професійне спілкування;
- проаналізувати сучасну управлінську термінологію, зокрема запозичення та особливості їх адаптації в українській мові;
- визначити основні комунікативні бар'єри та помилки в діловому мовленні управлінців;
- розглянути роль мовного етикету у формуванні ефективної комунікації в бізнес-середовищі;
- запропонувати шляхи вдосконалення мовної компетентності менеджерів та підвищення ефективності їхнього мовлення в професійній діяльності.

Результати дослідження сприятимуть кращому розумінню мовних процесів у сфері управління, удосконаленню комунікативних навичок керівників та покращенню якості ділового спілкування в українському бізнес-середовищі.

Виклад основного матеріалу. Українська мова у сфері менеджменту має низку лексичних і стилістичних особливостей, які забезпечують ефективність професійної комунікації. Основним її компонентом є управлінська термінологія, яка містить як загальнозжиті ділові поняття, так і вузькоспеціалізовані терміни. Лексика менеджменту відзначається високим рівнем стандартизації та нормативності, оскільки ділове спілкування потребує чіткого та однозначного передання інформації. Особливе місце посідають англійські запозичення, зокрема такі терміни, як «менеджмент», «маркетинг», «консалтинг», «бюджетинг», «тайм-менеджмент», «брендінг». Вони стали невід'ємною частиною ділового лексикону та широко використовуються як у професійних текстах, так і в усному мовленні [4].

Процес адаптації запозичень в українську мову відбувається різними шляхами: частина іноземних слів засвоюється без змін, деякі терміни трансформуються відповідно до українських граматичних норм, а інші мають українські відповідники, що можуть витіснити іноземні варіанти. Наприклад, разом із термінами «брейнштормінг» і «нетворкінг» уживаються відповідники «мозковий штурм» та «налагодження зв'язків». Однак не завжди такі заміни є можливими, що породжує дискусії щодо доцільності використання іноземних слів у сфері управління.

Стилістика української мови у професійному спілкуванні менеджменту визначається офіційно-діловим стилем, який характеризується лаконічністю, формальністю, логічністю та норма-

тивністю. У текстах ділової комунікації широко використовуються усталені мовні конструкції, стандартні фразеологічні звороти та кліше, що сприяють швидкому оформленню офіційних документів і комунікативних актів. Наприклад, у службовій кореспонденції традиційно використовуються вислови «згідно з наказом», «відповідно до положень», «просимо розглянути» тощо. Такі мовні конструкції забезпечують формальність та однозначність висловлювань.

Сучасні тенденції професійного спілкування вимагають більшої гнучкості у використанні мовних засобів. Надмірна офіціалізація мовлення може ускладнювати сприйняття інформації, робити її надто сухою та віддаленою від реальних комунікативних потреб. Водночас надмірне спрощення або вживання неформальних висловів у діловому середовищі може негативно впливати на професійний імідж керівника або компанії. Тому важливим є баланс між офіційністю й зрозумілістю мовлення, що вимагає високого рівня мовної компетентності від управлінців [2].

Мовний етикет є ключовою складовою професійної комунікації у сфері менеджменту. Використання ввічливих формул звертання, коректних стилістичних засобів і відповідних тональних відтінків сприяє побудові ефективного діалогу між учасниками управлінського процесу. У переговорах, діловому листуванні та публічних виступах важливо дотримувати норм ввічливості, уникати конфліктогенних висловлювань, неточностей або слів із неоднозначним тлумаченням. Успішний керівник має володіти навичками дипломатичного спілкування, що дозволяє знаходити компроміси та підтримувати продуктивні ділові стосунки.

Суттєвою проблемою є комунікативні бар'єри, що можуть виникати під час професійного спілкування. Серед них можна виділити надмірне використання складної термінології без її пояснення, що ускладнює розуміння інформації для співрозмовників. Іншою проблемою є калькування іноземних конструкцій, що може порушувати природність мовлення. Також до комунікативних труднощів належать невідповідність між офіційним стилем і практичними потребами управлінців, що може призвести до зайвої бюрократизації або, навпаки, надмірної неформальності в діловій комунікації [1].

Окрему увагу слід приділити цифровізації професійного спілкування, що змінює мовні практики у сфері менеджменту. Використання електронного документообігу, корпоративної електронної пошти, онлайн-конференцій та мессенджерів

нджерів впливає на стиль комунікації, роблячи її більш оперативною та динамічною. Водночас такий формат спілкування вимагає особливих правил ведення ділової кореспонденції, оскільки надмірна неформальність у цифрових комунікаціях може знижувати рівень професійної взаємодії та створювати ризики нерозуміння між співрозмовниками.

Отже, важливим завданням є підвищення мовної компетентності менеджерів. Удосконалення навичок ділового письма, риторики, проведення переговорів і публічних виступів сприяє покращенню якості комунікації та підвищенню ефективності управлінських рішень. Особливо актуальними є тренінги та курси з розвитку комунікативних навичок, що допомагають керівникам адаптуватися до сучасних мовних викликів і вдосконалювати своє мовлення відповідно до вимог ділового середовища [10].

Таким чином, українська мова у професійній комунікації менеджменту відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління. Використання точних термінів, дотримання мовного етикету, адаптація до сучасних комунікативних тенденцій і вдосконалення мовної культури управлінців є важливими факторами успішної професійної діяльності. Баланс між офіційністю та зрозумілістю мовлення, а також розвиток навичок стратегічного спілкування дозволяють керівникам ефективно вибудовувати ділові відносини, ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення та зміцнювати корпоративну культуру компанії [7].

Висновки. Українська мова у професійній комунікації менеджменту відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління, формуванні корпоративної культури та встановленні продуктивної взаємодії між керівниками, підлеглими та партнерами. Лексичні та стилістичні особ-

ливості ділового мовлення спрямовані на точність, формальність, логічність та нормативність, що є необхідними умовами успішної комунікації в сфері управління.

Одним із ключових аспектів сучасного професійного спілкування є використання спеціальної термінології, значну частину якої становлять запозичення, переважно з англійської мови. Хоча такі терміни спрощують інтеграцію української бізнес-спільноти в міжнародне середовище, їх надмірне використання та некоректна адаптація можуть створювати труднощі в сприйнятті інформації. Тому важливо знаходити баланс між іншомовними запозиченнями та використанням українських відповідників.

Важливою складовою професійної комунікації є дотримання мовного етикету, що містить ввічливі формули звертання, коректне використання стилістичних засобів та підтримку відповідного тонального забарвлення мовлення. Недотримання мовних норм, надмірна офіціалізація або, навпаки, неформальність можуть негативно впливати на імідж керівника та компанії загалом.

Цифровізація управлінських процесів також змінює мовні практики ділового спілкування, роблячи їх більш оперативними та неформальними. Водночас необхідно враховувати ризики, пов'язані з недостатньою увагою до мовних норм у цифровому середовищі, що може впливати на професійну репутацію та ефективність комунікації.

Отже, удосконалення мовної культури управлінців є важливим завданням, яке сприяє підвищенню ефективності професійної комунікації та управлінських рішень. Тому доцільним є розвиток програм навчання ділового мовлення, тренінгів з комунікативних навичок та впровадження стандартів мовної компетентності у сфері менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пономарів О. Д. *Культура слова: Мовностилістичні поради*. Київ: Либідь, 2001. 240 с.
2. Мацько Л. І., Мацько О. М. *Стилїстика української мови*. Київ: Вища школа, 2003. 432 с.
3. Космеда Т. А. *Українська мова професійного спрямування*. Київ: Академія, 2011. 312 с.
4. Клименко Н. Ф. *Мовна норма і стиль ділової комунікації*. Київ: Наукова думка, 2014. 284 с.
5. Ковалик І. І. *Запозичення в українській управлінській термінології: історія та сучасність*. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2016. 256 с.
6. Лисиченко Л. П. *Мовна культура в діловому спілкуванні*. Київ: Освіта України, 2017. 198 с.
7. Радзівєвська В. В. *Етика ділового спілкування*. Київ: Знання, 2015. 320 с.
8. Стишов О. А. *Комунікативні стратегії керівника в управлінському дискурсі*. Київ: Інститут української мови НАН України, 2018. 276 с.
9. Скачкова І. В. *Цифрова комунікація у сфері бізнесу та управління*. Київ: Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2020. 344 с.
10. Гольцберг М. С. *Сучасні тенденції розвитку ділового мовлення в умовах глобалізації*. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2019. 289 с.